

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

-обавезна садржина- свака рубрика мора бити попуњена

(сви подаци уписују се у одговарајућу рубрику, а назив и место рубрике не могу се мењати или изоставити)

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
<p>1. Датум и орган који је именовao комисију Наставно-научно веће Филозофског факултета у Новом Саду на седници одржаној 6. 10. 2017. године именовало је комисију за оцену и одбрану докторске дисертације.</p> <p>2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:</p> <p>др Ђура Харди, ванредни професор за ужу научну област Медијевистика, 6. 11. 2014, Филозофски факултет у Новом Саду, председник комисије</p> <p>др Снежана Божанић, ванредни професор за ужу научну област Медијевистика, 15. 11. 2015, Филозофски факултет у Новом Саду, члан комисије</p> <p>др Милица Кисић Божић, доцент за ужу научну област Медијевистика, 18. 9. 2014, Филозофски факултет у Новом Саду, члан комисије</p> <p>др Ана Елаковић-Ненадовић, доцент за ужу научну област Неохеленистика, 18. 11. 2014, Филолошки факултет у Београду, члан комисије</p> <p>др Ненад Лемајић, редовни професор за ужу научну област Медијевистика, 1. 6. 2007, Филозофски факултет у Новом Саду, ментор</p>
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
<p>1. Име, име једног родитеља, презиме: Дејана, Бранко, Васин</p> <p>2. Датум рођења, општина, држава: 12. 7. 1987. Нови Сад, Србија</p> <p>3. Назив факултета, назив студијског програма дипломских академских студија – мастер и стечени стручни назив Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду, Историја, дипломирани мастер историчар</p> <p>4. Година уписа на докторске студије и назив студијског програма докторских студија 2011. Историја-докторске студије</p> <p>5. Назив факултета, назив магистарске тезе, научна област и датум одбране:</p> <p>6. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука:</p>
III НАСЛОВ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:
Погранични српски и угарски градови на Сави и Дунаву у средњем веку

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са назнаком броја страна, поглавља, слика, шема, графикона и сл.

Докторска дисертација садржи укупно 335 страна. Поред основног текста додато је 12 прилога који се састоје од 11 докумената-извора датих у оригиналу на латинском језику, а затим и у преводу на српски језик, и једне географске карте. Текст дисертације је подељен у 8 поглавља која су распоређена на следећи начин: Прво поглавље је *Увод* (1-13). Друго поглавље *Простор и историја* (13-82) се састоји од четири мања поглавља која су подељена на целине. Прво међу њима је *Човек и природна средина* (13-19), затим *Регије* (19-26), потпоглавље *Крајолик* (26-59) које је такође подељено на мање целине: *Хидрографија* (26-32), *Рељеф* (32-43), *Клима* (43-47), *Живи свет* (47-50) и *Посавина и Подунавље на старим картама* (50-59), те затим последње потпоглавље у оквиру веће целине *Простор и историја* је *Коришћење простора* (59-82) које се састоји од мањих целина: *Земља и њени ресурси* (59-65), *Терен који погодује насељима* (65-72), и *Путеви* (72-82) које се опет састоји из две мање целине, *Речне комуникације* (73-76) и *Копнене комуникације* (76-82). Треће поглавље носи назив *Историја периферије* (82-132) и подељено је на 6 целина: *Између Царства и Варвара* (82-93), *Између Франачке, Бугарске и Византије* (93-96), *Између Византије и Угарске* (96-104), *Између Србије и Угарске* (104-114), *Између Србије, Угарске и Османског царства* (114-124), *Између Османског царства и Угарске* (124-132). Четврто поглавље *Трговина* (132-221) се састоји из три мања потпоглавља: *На рубу европске трговине* (132-152), *Развој трговине у градовима Посавине и Подунавља* (152-205), *Чиме се трговало у градовима на Сави и Дунаву?* (205-221). Пето поглавље под називом *Живот у граду* (221-261) је такође подељено на мање целине: *Становништво* (221-228), затим следи потпоглавље *Управа* (228-236) које се састоји из два дела *Војна управа* (228-233) и *Цивилна управа* (233-236), затим потпоглавља *Црква* (236-244) и *Грађевине* (244-261). Шесто поглавље је *Закључак* (261-269). У седмом поглављу је дат поменути *Прилог* (269-300). Последње осмо поглавље се састоји од списка извора и литературе (300-335).

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

У *Уводу* кандидаткиња излаже основне циљеве који су постављени у раду. Дефинише се тема њен хронолошки и територијални оквир. Наведена је основна литература о средњовековним градским насељима и ставови о средњовековној урбанизацији у Европи као и литература која се бави дефинисаним оквиром дисертације на директан или индиректан начин. Основни циљеви рада и правци истраживања су квалитетно дефинисани а преглед најважније литературе и извора је коректно урађен.

Поглавље *Простор и историја* говори о односу географског окружења и људског друштва, а подељено је на четири потпоглавља *Човек и природна средина* (13-19), затим *Регије* (19-26), потпоглавље *Крајолик* (26-59) које је такође подељено на мање целине: *Хидрографија* (26-32), *Рељеф* (32-43), *Клима* (43-47), *Живи свет* (47-50) и *Посавина и Подунавље на старим картама* (50-59), те затим последње потпоглавље у оквиру веће целине *Простор и историја* је *Коришћење простора* (59-82) које се састоји од мањих целина: *Земља и њени ресурси* (59-65), *Терен који погодује насељима* (65-72), и *Путеви* (72-82) које се опет састоји из две мање целине, *Речне комуникације* (73-76) и *Копнене комуникације* (76-82). У овом поглављу ауторка анализира геофизичко окружење и утицај тог окружења на

друштвени развој. На основу постојеће литературе и антропогеографских одлика западног Балкана и јужне Паноније ауторка осветљава могући утицај географских фактора на историјска збивања и како друштвени процеси утичу на преображај историје што представља најзначајнији оригинални допринос овог поглавља. Пошто простор који се проучава није дефинисан јасним географским границама ауторка га дефинише историјским критеријумима пратећи различите облике организације који су га током више од десет векова одређивали. Интеракција између људског друштва и географског окружења тема је последњег дела овог поглавља и свакако представља значајан помак како у смислу специфичне интердисциплинарне методологије тако и у конкретизацији ових проблема у оквиру теме.

Треће поглавље под насловом *Историја периферије* се бави проблемом периферних простора држава у средњем веку. Стицајем околности простор којим се тема бави је у овом раздобљу константно био периферно подручје различитих држава. Ауторка је операционализовала и специфичну методологију неопходну за проучавање проблематике на основу веома малог броја историјских извора. Резултати таквог рада су видљиви кроз значајан и оригиналан допринос унапређењу сазнања о простору као периферији Византије, Првог бугарског царства, Османског царства, Аварског каганата и Угарског краљевства и динамици утицаја ових држава.

Четврто поглавље *Трговина (132-221)* има оригиналну вредност не само због друкчије композиције података познатих из литературе већ и због низа нових података о развоју трговине на простору који је обухваћен темом рада. Анализу специфичности трговине на овим просторима ауторка врши кроз сва три мања потпоглавља: *На рубу европске трговине, Развој трговине у градовима Посавине и Подунавља, Чиме се трговало у градовима на Сави и Дунаву?* Оригинални допринос ауторка доноси и кроз дефинисање временског оквира и околности које су условиле појачану трговину на овим просторима. Оснивање најранијих дубровачких трговачких колонија, њихова консолидација и потом динамика развоја значајно су јасније прецизирани у односу на старију литературу захваљујући низу нових факата које је ауторка открила током својих истраживања. Мада су историјски извори о многим аспектима трговине поготово оној унутрашњој крајње ограничени ауторка користећи сазнања и делимично методологију археологије и географије успешно разрешава низ недоумица које су постојале у досадашњој литератури и долази до квалитетних закључака.

Поновним ишчитавањем познатих факата из објављених збирки извора, њиховим превредновањем и уклапањем у контекст погледа на збивања са аспекта теме ауторка процесе и појаве везане за раст и развој трговине временски одређује и потом ставља у контекст развоја друштвених структура градова на граници. Промене изазване пропашћу старих и развојем нових држава које су контролисале овај простор и њихов утицај на развој трговачких активности такође представљају оригиналан допринос науци.

Ауторка такође успешно и на оригиналан начин ставља развој ове локалне трговине у далеко шире европске и медитеранске оквире прецизно хронолошки одређујући елементе успона и падова ових процеса а истовремено учувава и објашњава стварање друштвене микроклиме у градовима на Сави и Дунаву која је

омогућила долазак трговаца са Медитерана на ове просторе. У питању је веома дуг процес који је отпочео крајем XIII столећа и динамично се развијао у даљем периоду а до сада није био јасно хронолошки и територијално прецизиран.

У раду је веома добро уочено да је процес развоја трговине везан за неколико привредних и политичких претпоставки. Позната чињеница о развоју рударства на подручјима средњовековне Србије и Угарске разјашњена је на оригиналан начин у раду са аспекта анализе пограничне трговине. Политичке претпоставке везане за стабилизацију општих прилика на српско угарској граници од XIII века анализирани су на оригиналан начин а откривено је и више нових а важних процеса везаних за тему.

Поглавље под називом *Живот у граду* показује да је ауторка способна да изведе квалитетне закључке о различитим аспектима средњовековне урбанизације. Оно је подељено на мање целине: *Становништво*, затим следи потпоглавље *Управа* које се састоји из два дела *Војна управа* и *Цивилна управа*, затим потпоглавља *Црква* и *Грађевине*. Без обзира на малобројну историјску грађу ауторка на основу антропогеографске и археолошке методологије изводи квалитетне и оригиналне закључке о овој проблематици, односима између странаца и домаћих грађана, етничком саставу становништва и основним занимањима. Ауторка такође анализира долазак и кретање нових етницијетета на простор обухваћен радом током XIV и XV века. Специфичности развоја управе су обрађене у другој целини овог поглавља. Доминација војне управе у многим периодима није била само последица државне милитаризације већ како ауторка оригинално указује и реалних проблема које су различите државе имале на пограничном подручју. Ауторка посебан труд посвећује анализи цивилне управе о којој има знатно мање података и то само из времена које са аспекта хронолошког оквира њеног рада представља позни период. Посебне привилегије које су грађани имали анализирани су на јединим могућим примерима Београда и Ковина. Оригинални допринос је дат и у расветљавању функционисања неких међу насељима као државних престоница током XV века. Улога црквених управних седишта и манастира на општи економски и друштвени развој града оригинално је анализирана поготово у вези Сирмијума (Дмитровице) и Београда. Последње потпоглавље у коме се на оригиналан начин комбинацијом археолошких и историјских извора анализирају грађевине у градовима на Сави и Дунаву како оне војног тако и оне цивилног одређења. Грађевине намењене војној употреби тврђаве, куле и друге фортификације су компаративном методом разврстане у оквиру других утврђења држава ових простора чиме је поглавље добило на оригиналном доприносу научних истраживања ове проблематике.

У последњем делу основног рада, *Закључку*, ауторка констатује све елементе динамичног процеса урбанизације на просторима обухваћеним темом. Она исправно констатује да без обзира на упориште у римском лимесу на овом простору се пре мора говорити о урбаном дисконтинуитету јер је стална обнова градова пре била изазвана географским приликама него историјским наслеђем. Истакнуто је да је урбанизација сплет три околности природног окружења, државних граница условљених ратним дејствима и трговачким и другим привредним делатностима. Ови фактори су се међусобно преплитали у снажној интеракцији. Ауторка истиче да чак ни у време када су неки од њих били центри

српске државе нису успели да остваре доминантну улогу у трговини и економији. Тек ће много каснија време османског раздобља и стварања модерне српске државе овим градовима а на првом месту Београду дати изразито доминантну улогу у управном и економском смислу.

Поглавље *Прилог* доноси једанаест повеља и других докумената који су били објављени у данас изузетно тешко доступној литератури. Све повеље су веома квалитетно преведене на српски језик. У оквиру овог поглавља приложена је и карта подручја које се истражује.

Коначно у поглављу *Извори и литература* изнет је детаљн и потпун списак збирки историјских извора које су кориштене у изради ове дисертације. Рад садржи 703 библиографске јединице (106 јединица извора и 597 јединица литературе) на неколико језика.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

Таксативно навести називе радова, где и када су објављени. Прво навести најмање један рад објављен или прихваћен за објављивање у часопису са СЦИ листе односно са листе министарства надлежног за науку када су у питању друштвено-хуманистичке науке. У случају радова прихваћених за објављивање, таксативно навести називе радова, где и када ће бити објављени и приложити потврду о томе.

-*Турски походи 1521-1526. у делу Ђурђа Сремца*, Средњовековна насеља на тлу Војводине: историјски догађаји и процеси, Нови Сад-Сремска Митровица 2013, 199-210, УДК 94(439.5)"1521/1526" ISBN 978-86-6065-158-9 (M44)

-*Константин Философ у новијој српској историографији*, Антика и Савремени свет: научници, истраживачи и тумачи, Београд 2013, 147-157, UDK 821.163.1.09 Konstantin Filozof 930(497.11) ISBN 978-86-89367-01-0 (M14)

-*Писмо папе Климента VI бискупу Њитре, старешини грчког манастира Светог Димитрија*, Споменица Историјског архива Срем 13, Сремска Митровица 2014, 136-142, УДК 272-732.2 Климент VI, папа (093.2)930.25:272 ISSN 1451-3676 (У коауторству са Милицом Кисић Божић.) (M53)

-*Етика у посланицама и писмима Петра I Петровића Његоша*, Zbornik radova Osmi međunarodni interdisciplinarni simpozijum "Susret kultura", Novi Sad 2016, 161-168, UDK 821.163.41-6.09 Petrović Njegoš, P. ISBN 978-86-6065-391-0 (У коауторству са Гораном Васином.) (M44)

-*Јавност о канонизацији деспота Стефана Лазаревића 1927. године*, Антика и савремени свет данас, Београд 2016, 50-59, UDK 2-558.7:929 Stefan N. "1927" ISBN 978-86-89367-05-8 (M14)

-*Трговина Дубровчана у Митровици у 14. веку*, Споменица Историјског архива Срем 16, Сремска Митровица 2017, 13-29 (У штампи. Потврда о прихватању рада за штампу се налази у прилогу.) (M53)

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Мада је област границе на Сави и Дунаву и градова на њеном подручју важан сегмент историје Балкана и Паноније она је тек овом тезом кандидаткиње Дејане Васин методолошки и историографски свеобухватно обрађена.

Иако о поједином градовима постоје озбиљна научна истраживања никада овај простор није обрађен као целина нити је кориштена методологија која постоји у овом раду. Ауторка је успела да комбинацијом географских, антрополошких и историјских факата и методологија на оригиналан начин прикаже урбанизацију овог простора у средњем веку. Неколико монографских радова међу којима су најзначајнији радови Јованке Калић о Београду те радови Симе Ћирковића обрадили су сегменте ове теме али у оквиру историјске методологије. Кандидаткиња је тему обрадила интердисциплинарно и по први пут комплетно са аспекта читаве доступне документације и различитих истраживачких методологија. Тема је целовито обрађена и повезана са процесом средњовековне урбанизације у Европи и на северном делу Медитерана.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Експлицитно навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

Кандидаткиња Дејана Васин је у својој докторској дисертацији показала изузетно високо познавање извора и литературе о развоју градова на граничном подручју Саве и Дунава. Како би што потпуније одговорила на ову тему, показала је одлично познавање литературе и различитих извора везаних за урбанизацију у средњовековном и позноантичком раздобљу. Кандидаткиња је по први пут у нашој науци обрадила теме које ће несумњиво имати шире значење. Њена докторска дисертација биће незаобилазан извор за сва истраживања који ће истраживати историју градова уз Саву и Дунав а и шире на простору Балкана и Паноније. Зато тезу у потпуности оцењујемо позитивно. Рад пружа целовит приказ урбанизације једне од великих тема светске историје на овом специфичном простору. Општи ставови и сазнања о урбанизацији оригинално су примењени на проблеме који се обрађују. Веома успешно је одговорено на питања о географским и историјским околностима које су утицале на успне и падове појединих граничних градова.

Ауторка веома успешно савладава проблеме неједнаке количине сачуване документације за поједина раздобља и градове. Методолошки ауторка успешно превазилази неједнакост квалитета грађе за различите периоде као и околност да је највећи део докумената спољњег порекла настао деловањем различитих установа и појединаца далеко од истраживаног простора. Дисертација зато у свим својим сегментима заслужује позитивну оцену и представља значајан допринос научним истраживањима.

IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Експлицитно навести да ли дисертација јесте или није написана у складу са наведеним образложењем, као и да ли она садржи или не садржи све битне елементе. Дати јасне, прецизне и концизне одговоре на 3. и 4. питање:

1. Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме
Докторска дисертација Дејане Васин написана је потпуно у складу са образложењем наведеним у пријави теме.

2. Да ли дисертација садржи све битне елементе
Докторска дисертација Дејане Васин садржи све битне елементе које треба да има један овакав рад.

3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци
Докторском дисертацијом Дејане Васин по први пут је, на свеобухватан начин, обрађена историја градова на Сави и Дунаву у подручју које је вековима било граница између различитих држава чиме је значајно унапређено познавање прошлости овог подручја у средњовековном периоду што до сада нико пре кандидаткиње није урадио.

4. Недостаци дисертације и њихов утицај на резултат истраживања
Дисертација нема недостатке.

X ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже:

- да се докторска дисертација под насловом *Погранични српски и угарски градови на Сави и Дунаву у средњем веку* прихвати, а кандидаткињи Дејани Васин одобри одбрана.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

др Ђура Харди, ванредни професор за ужу научну област Медијевистика, Филозофски факултет у Новом Саду, председник комисије

др Снежана Божанић, ванредни професор за ужу научну област Медијевистика, Филозофски факултет у Новом Саду, члан комисије

др Милица Кисић Божић, доцент за ужу научну област Медијевистика, Филозофски факултет у Новом Саду, члан комисије

др Ана Елаковић-Ненадовић, доцент за ужу научну област Неохеленистика, Филолошки факултет у Београду, члан комисије

др Ненад Лемајић, редовни професор за ужу научну област Медијевистика, Филозофски факултет у Новом Саду, ментор